

תוכן עניינים

2.....	מבוא
3.....	תהליכי הפרטה
4.....	הפרטת חברת החשמל בבריטניה
6.....	יחסי עבודה בחברת החשמל לפני ההפרטה
8.....	יחסי עבודה בחברת החשמל לאחר ההפרטה
10.....	סיכום ומסקנות
11.....	ביבליוגרפיה

מבוא

הפרטה הינו תהליך שבו פוחתת מעורבות המדינה בתהליכי היצור ומתן השירותים, כאשר מהות ההפרטה נועדה לקדם התייעלות בתחום השירותים המוצעים לאזרח על-ידי המדינה. לפיכך לרוב הפרטה תתאפיין בשני נתיבים – ארגון מחדש או העברת הארגון לידי ניהול פרטי ומכאן יעדים של רווחים כלכליים יכולים לייעל את מתן השירותים הניתנים לאזרח. תהליכי הפרטה הינם רב לאומיים, ואלה התפתחו במידה רבה במהלך שנות ה-80 של המאה ה-20 (אקשטיין, זילברפרב ורוזוביץ, 1988: 15-16).

תהליכי הפרטה לא היו שונים גם בבריטניה, וזאת החלה לנהל בשנות ה-80 תהליכי הפרטה למכביר של שירותים ממשלתיים רבים שכללו בין היתר דואר, תחבורה, תקשורת, מים ואנרגיה. לאורך שנים, תשתית החשמל בבריטניה נשלטה על-ידי חברה ממשלתית אחת. אולם בשנת 1990 כחלק מתהליכי הפרטה ממושכים בבריטניה, חברת החשמל במדינה הופרטה ונמכרה לארבעה זכיינים פרטיים בכדי לייעל את תפקוד החברה ולהוזיל את מחירי החשמל במדינה. אולם תהליך ההפרטה של משק החשמל בבריטניה לא עבר ללא מאבק של כמו איגודי עובדים, עובדים, ואזרחים שכן הפרטת חברת החשמל הייתה עשויה להשפיע ולפגוע ביחסי העבודה בין העובדים למעסיקים (Pearson, & Watson, 2012: 5-6).

שאלת המחקר: כיצד השפיעה ההפרטה של חברת חשמל בבריטניה על מערכת יחסי העבודה בחברה?

מטרת המחקר: המחקר נועד לבחון את יחסי העבודה במסגרת חברת החשמל בבריטניה ערב ההפרטה ואחריה. המחקר יבחן את מהות והסיבות בתהליכי ההפרטה באופן כללי והן בבריטניה, וכן את אופי יחסי העבודה בתקופת ההפרטה. לצורך כך יבוצע מחקר עיוני המתבסס על חומרים אקדמיים שבחנו את תהליכי ההפרטה ונחיצותם באופן כללי, מגמות ההפרטה בבריטניה, והן מחקרים שבחנו באופן ממוקד את מקרה המבחן של הפרטת חברת החשמל בבריטניה ויחסי העבודה.

תהליכי הפרטה

מטרת הפרק היא להציג באופן כללי את המאפיינים והסיבות שמובילות לתהליכי הפרטה תוך סקירה בינלאומית קצרה של היקף תהליכי ההפרטה בעולם ובחינת היתרונות והחסרונות של ההפרטה. הפרק יהווה בסיס תיאורטי להבנת החשיבות והצורך בתהליכי ההפרטה ובכך הדבר יאפשר להבין את תהליך ההפרטה של חברת החשמל בבריטניה. המושג הפרטה הינו תהליך שבו פוחתת מעורבות המדינה בתהליכי היצור ומתן השירותים אותם היא סיפקה תחת חברות ממשלתיות. לרוב הפרטה נקשרת עם תהליכי רפורמות שבהן חברות ממשלתיות חוות ארגון מחדש על-מנת לייעל את תפקודן, או לחלופין הבעלות על החברה הממשלתית מועברת לידיים פרטיות אשר פועלות על בסיס רווחים ומכאן הן מביאות לייעול החברה. תהליכי הפרטה של חברות ממשלתיות נקשרות לשלושה ממדים: שירותים ציבוריים – כמו ביטחון, חינוך ורווחה; שירותים מוניציפאליים – שירותי מים וביוב וטיפול באשפה; והן שירותי ייצור כמו חשמל, מים, תקשורת, תחבורה וניהול משאבי מדינה כמו נפט וגז. תהליכי ההפרטה ובעיקר בממד העברת הבעלות לידיים פרטיות הינו כלל עולמי, והוא החל במידה רבה בשנות ה-70-80 בעולם המערבי (אקשטיין, זילברפרב ורוזוביץ, 1988: 15-16).

חשיבות ההפרטה מבוססת על הניסיון לייעל את השירות שניתן על ידי המדינה וניצול כלכלי ראוי על ידי התאגיד. למעשה הנושא הכלכלי מהווה את מהות הצורך בהפרטה, והדחיפה להתייעלות הכלכלית נובעת מחשש לקריסה של מתן השירות או לפחות להוצאות כלכליות מוגזמות לאורך זמן כתוצאה מניהול כלכלי לא נכון של השירות שניתן. למרות כי ההפרטה נועדה לרוב לייעל את מתן השירות או המוצר, ישנו לעיתים קושי לגבש תמימות דעים בנוגע להצלחת ההפרטה מבחינה כלכלית וישנו לעיתים קושי לזהות קשר בין תהליכי הפרטה לבין איכות השירות ויעילות כלכלית. אחת הסיבות לכך היא כי הפרטה לעיתים יוצרת ריבוי ספקי שירותים כחלק מהתחרות – כאשר חלקם אינם מצליחים לספק שירות איכותי מפאת גודל הארגון ועוצמתו הכלכלית. לפיכך ההיגיון אחר ההפרטה מבוסס על הרעיון כי במסגרת מעורבות התאגידים הפרטיים ימצא לפחות תאגיד אחד או שניים גדולים שיצליחו לספק את השירות באופן איכותי תוך התייעלות כלכלית ראויה (Bel, & Fageda, 2017: 506-507).

תהליכי ההפרטה הינם נרחבים ורב-לאומיים, כאשר הבנק העולמי זיהה כי בין השנים 2000-2008 התקיימו לא פחות מ-2000 תהליכי הפרטה במדינות מתפתחות בלבד במסגרת שירותי בנקאות, תקשורת, תשתיות (חשמל ומים למשל), תחבורה, מחצבים ועוד, כאשר היקף סכומי ההפרטות נאמדו ב-452 מיליארד דולר (The World Bank, 2015). תהליכי הפרטה מוקדמים יותר שהתקיימו במדינות מערביות כמו בריטניה, ארה"ב וצרפת, במהלך שנות ה-70 וה-80, מגלה כי ערך ההפרטה נאמד בשנת 1985 ב-328 מיליון דולר בלבד אולם בשנת 1992 ערך ההפרטה במדינות אלה נאמד ב-150 מיליארד דולר, והערכה היא כי בעשור השנים בין 1985-1995 הפרטות של חברות ממשלתיות במדינות האמורות נאמדו ברווח של 328 מיליארד דולר עבור שלושת הממשלות (Miller, 1995: 82, 85).

ריבוי מקרי ההפרטה בעולם מעלה דיון חשוב אודות היתרונות והחסרונות של ההפרטה. היתרון הבולט ביותר הוא הציפייה כאמור להתייעלות הארגון ושיפור השירות. אחת הסיבות הבולטות מדוע ארגון ממשלתי מתקשה ליצור ארגון יעיל עם שירות איכותי נובע מפאת היעדר הזיקה והאינטרסים המשותפים בין הדרג הניהולי לבין בעלי החברה. המדינה משמשת כבעל עניין של הארגון, אולם